

ASPECTE ALE REFORMEI AGRARE ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎNTRE ANII 1921—1928

ANGHEL NISTOR

La puțin timp după constituirea Partidului Comunist Român, în iulie 1921 Parlamentul României a aprobat legiurile de reformă agrară. Ele prevedeau exproprierea întregului teren cultivabil al statului, domeniilor coroanei, instituțiilor bisericești și comunităților religioase, al asociațiilor filantropice și culturale. În legea pentru Transilvania¹ se prevedea și exproprierea pământului necultivabil (păduri, pășuni, etc.) al satului, instituțiilor, asociațiilor. Legea din 30 iulie hotărâra o serie de exproprieri totale: supușii statelor străine, absenteiștii, etc. Se supuneau exproprierii acele părți de moșii care depășeau 300—500 iugăre. În cazuri speciale, prevăzute de lege, exproprierea pământului cultivabil mergea mult sub limită, pînă la 50 iugăre la munte și 100 iugăre la deal și la șes. Se prevedea, de asemenea, exproprierea terenului cu pășuni și finețe aparținînd moșilor particulare care „întrece suprafața necesară vitelor proprii”, asigurîndu-se moșierilor o suprafață de pășune neexpropriabilă de 50 iugăre. S-a introdus în legea pentru Transilvania, spre deosebire de legea pentru celelalte provincii, norma privind exproprierea pădurilor din care urmau să se constituie păduri comunale. Prin normele de expropriere, legile din iulie 1921 au dus de fapt, la suprimarea latifundiilor care însumau suprafețe extrem de întinse. În județul Hunedoara de exemplu, întinderea proprietăților mai mari de 100 iugăre era în 1919 de 193.729 din care 23.471 teren arabil, 13.002 finațe și 121.310 iugăre pășune².

Înfăptuită sub presiunea marilor frămîntări sociale și a necesităților economice obiective, „reforma agrară din 1921 arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — dă impuls dezvoltării capitalismului în agricultură, slăbește puterea economică a moșierimii, reduce rolul jucat de această clasă în viața politică, socială a României. Totodată la sate se accentuează diferențierea țărănimii, se adîncesc contradicțiile social-economice, crește rolul economic al burgheziei sătești³.

În urma reformei agrare, au survenit o serie de schimbări în structura socială a satelor din România, sporind simțitor numărul țăranilor proprietari de teren arabil și suprafața totală arabilă deținută de ei. În 1927, din pământul expropriat cultivabil, 90% era repartizat unui număr de 1.368.978 țărani, care reprezentau 42% din cei ce aveau mai puțin de 5 hectare, 37% din cei cu 5—10 hectare și 35,8% din proprietarii de terenuri arabile pînă la 50 hectare. În același an, țăranii aveau în

¹ C. Hamangiu, *Codul general al României. Legi uzuale*, București, vol. IX—X, p. 635 și urm.

² *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureș (1918—1928)*, vol. I, 1929, p. 293.

³ Nicolae Ceaușescu, *Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România*, Ed. politică, București, 1966, p. 27—28.

folosință, din suprafața expropriată, 15,4% ca islazuri comunale și 8,1% ca păduri comunale, teren care reprezenta 23,3% din totalul pe țară al suprafețelor pășunabile și 47% din cel al pădurilor⁴.

În ce privește repartizarea terenului arabil diferitelor categorii de țărani, situația prezentată de recensămintele fiscale din 1927 și 1930 reflectă adâncirea procesului de stratificare a țărănimii⁵.

Categorია de proprietate	Nr. proprietarilor		Suprafața stăpînită	
	1927	1930	1927	1930
Pînă la 5 ha	84,6	84,8	54,5	58,8
5—10 ha	11,4	11,4	25,2	32,1
10—50 ha	4,0	3,8	20,6	19,1
TOTAL:	100,0	100,0	100,0	100,0

În anul 1930, deci, comparativ cu anul 1927, numărul proprietarilor mici se menține oarecum constant (84,6%—84,8%), iar suprafața arabilă deținută de către aceștia, din totalul arabil al gospodăriilor țărănești, crește de la 54,2% în 1927 la 58,8% în 1930. La fel proporției de 11,4% a țăranilor cu gospodăria mijlocii, existentă, atît în 1927 cît și în 1930, îi corespunde o creștere a suprafeței stăpînite, de la 25,2% la 32,1%. În același timp, chiaburimea, deși într-un procentaj redus numericește, posedă circa 20% teren arabil.

Creșterea, prin împrumietărire, a numărului țăranilor proprietari cît și a suprafeței date lor în folosință, nu a putut rezolva marea problemă a pămîntului, deoarece, pe lîngă faptul că mulți țărani îndreptățiți nu au primit pămînt, numărul acestora în 1927, constituind doar 30,8% din totalul celor în drept să fie împrumietăriți⁶, înfăptuirea reformei agrare nu s-a încadrat în limita maximă a prevederilor, iar slaba operativitate în lucrările de expropriere și împrumietărire era însoțită, de cele mai multe ori, de abuzurile săvîrșite de către autoritățile vremii.

Insuficienta înzestrare cu inventar agricol, viu și mort, a silit pe mulți dintre țărani să-și cedeze pămîntul, în întregime sau parțial, în arendă ori în dijmă, sau să-l vîndă. De altfel, legea din 30 iulie 1921 nu punea nici o stavilă vînzării loturilor celor împrumietăriți, iar C. Geroflid declara în 1924, că „... el (țăranul — n.n.) poate astăzi arenda, vinde sau cumpăra fără nici-o teamă...⁷”. Legea circulației bunurilor rurale din 29 august 1929, „a dat doar haina legală înstrăinării pămîntului țărănesc. Dar această înstrăinare sub diferite forme a premers legii⁸ — arată Lucrețiu Pătrășcanu. Cei care nu mai erau în stare să-și

⁴ *Realități agrare și mișcări țărănești în România 1908—1921*, Ed. pol., București, 1967, p. 566.

⁵ *Idem*, p. 582.

⁶ *Idem*, p. 567.

⁷ *Sporirea producției agricole a țării*, vol. VI, București, 1925 (lucrările Congresului agricol, ținut la București, în 4—6 II, 1924).

⁸ Lucrețiu Pătrășcanu, *Problemele de bază ale României*, Ediția a II-a, 1945, p. 85.

întrețină gospodăria cu mijloace proprii, s-au văzut nevoiți să-și asigure existența recurgînd la venituri anexe agriculturii, fie muncind la alții cu brațele sau cu vitele, fie angajîndu-se în întreprinderi industriale, fără a rupe complet legăturile cu agricultura⁹.

Existau și situații în care, unii țărani, în dorința de a-și reface și menține gospodăria distrusă de război și de a o consolida, luau pămînt în dijmă sau în arendă¹⁰, ori cumpărau vite și pămînt, în majoritatea cazurilor făcînd împrumuturi, pe termen scurt, la bănci.

Pentru pămîntul expropriat, proprietarii funciari primeau din partea statului despăgubiri foarte avantajoase. Pînă la definitivarea primirii pămîntului de către țărani, aceștia îl aveau în folosință provizorie pentru care plăteau arendă forțată statului. Dacă în anul 1919 suprafața de teren dată în arendă forțată, în județul Hunedoara, era de 2.288 iugăre, în 1921 ea se ridica la 173.164 iugăre¹¹.

Prețul arendei era fixat, în mod arbitrar, de către comisiile județene pentru reforma agrară. Comisia județeană din Deva, de pildă, fără să mai aștepte tablourile oficiale de prețuri, a stabilit în iunie 1921 prețul unui iugăr de pămînt ce urma să fie arendat, la 100—140 lei, trecînd totodată la delimitarea suprafețelor destinate a fi arendate țăranilor, după bunul plac al membrilor¹². Împotriva abuzurilor săvîrșite de către Comisia județeană pentru reforma agrară se ridică țăranii din Ciula Mare cerînd să nu i se lase moșierului din comună suprafața de 204 iugăre cît stabilise comisia ci numai 30 iugăre „așa cum prevede legea pentru arendări forțate în caz de necesitate“, restul terenului arabil fiind de drept proprietatea lor¹³. În satul Biscaria, peste 600 iugăre, cît cuprindea hotarul satului, era în stăpînirea grofului Ocskay. Fiind favorizat de către autoritățile de stat austro-ungare, moșierul acaparase — după cum arătau țăranii într-o cerere adresată prefectului de Hunedoara — „tot pămîntul bun din jurul satului, iar pămîntul puțin al oamenilor este la depărtate de comună, fiind expus cu totul inundării Mureșului“. Moșia a fost arendată țăranilor în 1918, pe timp de 9 ani în baza unui contract încheiat între aceștia și moșier, în urma cărui fapt numeroși țărani și-au înjghebat gospodării pe terenul arendat.

În iulie 1920 țăranii „au fost scoși cu forța armată din moșia domnească“. În acest timp, groful încerca pe toate căile să-și transforme moșia în „fermă model“, scoțînd-o astfel de sub urmările legii agrare¹⁴.

Legile de reformă agrară au exclus de la împrumutarea și arendarea părți a țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin. Totodată, stabilind categoriile celor care aveau dreptul la împrumutarea și arendarea, legile agrare au construit un mecanism atît de complicat încît numai o parte a celor cu drept de împrumutarea recunoscut să poată străbate drumul lung și costisitor pînă la împrumutarea definitivă.

⁹ *Relații agrare...*, o.c., p. 588—589.

¹⁰ *Enciclopedia României*, vol. III, p. 305.

¹¹ *Transilvania...*, l.c., p. 305.

¹² „România liberă“, Deva, 7 august 1921.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Idem*, 19 septembrie 1920.

Tabelele în care erau cuprinși cei cu drept de improprietărire se stabileau la comune. Aceasta, dădea, din capul locului, puteri și drepturi aproape nelimitate în fapt organelor locale ale aparatului de stat și clientelei politice a partidelor claselor dominante (primari, notari, jandarmi, chiaburi, etc.) care pe de o parte, urmăreau să se improprietărească ei înșiși, pe de altă parte să-și consolideze pozițiile electorale.

În această privință, ziarul „Socialismul“ din 16 decembrie 1923 arăta într-un articol intitulat „Minciuna improprietării“: „Este... un lucru știut că toți electorii satelor și agenții diferitelor partide au primit cel puțin câte 10 hectare¹⁵. Firește constituirea de gospodării chiaburești și întărirea celor existente nu era fățiș exprimată de lege, care vorbea de improprietărirea celor fără pământ sau cu pământ prea puțin. Dar, înfăptuirea în practică, pe teren, crearea de gospodării chiaburești, marea numărul celor care nu aveau să primească de loc pământ și reduce și mai mult loturile celor improprietați la câte un minuscul petec de pământ, destinându-i astfel unei proletarizări rapide și sigure.

Odată tabelul cu „îndreptățiți“ stabilit la comună — deci după o primă și masivă excludere în masă a țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin — începea procedura verificării. Țăranii lipsiți de pământ care reușeau să se mențină pînă la urmă, după întreaga filieră de verificări, pe listele de îndreptățiți la improprietărire, nu puteau fi siguri că vor primi pământ deoarece se introdusese pînă și stupidul sistem al tragerii la sorți.

Loturile de pământ atribuite țăranilor erau în majoritate răzlețe, în diferite părți ale comunei, alteori la zeci și chiar sute de kilometri de comuna în care locuia cel improprietațit.

În același timp, aceste loturi erau dobîndite cu bani grei (în afară de prețul plătit statului) — datorită modalităților în care se efectua improprietărirea — ceea ce face ca în momentul cînd, în sfîrșit primea pămîntul rivnit, țăranul să fie silit să și-l vîndă spre a-și achita datoriile făcute cu cumpărarea lui. Terenul a fost primit fără nici un fel de inventar agricol și fără nici o posibilitate pentru țăranul improprietațit de a-și cumpăra un minim de inventar necesar lucrării pămîntului.

Inegalitatea în ce privește suprafața de pămînt deținută, utilajul agricol și animalele de muncă, nu puteau să nu ducă în condițiile capitaliste ale agriculturii, la un rapid proces de diferențiere în sinul țărănimii, la pauperizarea în masă a acesteia și la înlăturarea gospodăriilor mici de către cele chiaburești.

Familiilor țărănești din satele hunedorene, li s-a promis de către autorități colonizarea pe Bărăgan. În acest sens, subprefectul de Hunedoara semna în 1933: „... zi de zi mi se prezintă locuitorii comunelor care în trecut în lipsă de pămînt arător lucrau în parte moșiile proprietarilor de pe Valea Mureșului, iar acum prin reforma agrară au rămas lipsiți cu totul de pămînt arător“, cerînd urgentarea colonizării lor în-

¹⁵ „Documente din istoria Partidului Comunist Român, 1923—1928“, București, 1953, p. 126.

trucit se află „în cea mai neagră mizerie”¹⁶. Consilieratul agricol județean a sesizat în 3 noiembrie 1923 că plîngerile țăranilor din comuna Grind „curg tot mai aspre, zi de zi” deoarece le-a fost luată pe seama statului o suprafață din pășunea comunală. Totodată, sătenii „ar dori ca toți cei ce au luat parte la război să se împărțasească cu pămînt”¹⁷. Într-o plîngere a țăranilor din comuna Teiu adresată președintelui consiliului agrar din București se arată că la întoarcerea de pe front, soldaților li s-a repartizat în mod provizoriu din proprietatea statului. Cu ocazia împrumutării însă, celor mai mulți li s-a luat pămîntul. Pe de altă parte, — arată țăranii — din cei 82 de oameni îndreptățiți la împrumutarea au primit pînă la 2 iugăre fiecare doar 30 inși¹⁸. Nemulțumite erau și văduvele de război din Săcămaș care își reclamă dreptul lor la pămînt, demascînd abuzurile săvîrșite de autoritățile agricole ce favorizau pe chiaburi, comercianți și pe cei ce nu participaseră la război¹⁹.

Din moșia contelui Horvath de la Soimuș s-au expropriat doar 12 iugăre teren arabil din care 8 iugăre s-au repartizat bisericii, școlii, jandarmilor, cantonierilor de drum iar restul, unor neîndreptățiți — după cum se arată într-un memoriu semnat de 60 țărani din satul Bejan. Aceștia, fie foști participanți pe front fie lipsiți de pămînt, cer prefectului să li se dea teren arabil din moșia contelui, căci, se arată în memoriu „sîntem toți pieritori de foame”²⁰. Postul de jandarmi din Rîșculița raporta prefecturii în 29 noiembrie 1923 că locuitorii comunelor Bulzești și Tomnatec sînt extrem de nemulțumiți „din cauza împrumutării”²¹.

Illegalitățile făcute cu ocazia împrumutării sînt semnalate din nou prefectului de către țăranii săraci din Teiu în 1928, arătîndu-se într-o cerere că au fost sterși de pe listele de împrumutarea „iar pe alții care au destul pămînt i-au luat în liste”²². În comuna Gothatea au fost împrumutați 16 invalizi, dîndu-li-se loturi cu o suprafață de circa 1 iugăr fiecare. În 1928, din ordinul agronomului regional din Ilia, țăranilor, împrumutați li se ia jumătate din teren, după ce parte din ei semănaseră deja grîu, secară, porumb și trifoi, cedîndu-se jandarmilor din comună. La fel în comuna Bretea Mureșeană, celor 30 de invalizi împrumutați li se ia pămîntul pentru a fi împrumutată biserica și școala²³.

Guvernul liberal anunțase în 1927 încheierea lucrărilor de împrumutarea, dar în fapt totul s-a prelungit, încît și în timpul celui de al doilea război mondial materialele documentare atestă existența unei serioase probleme agrare în județul Hunedoara.

Reforma agrară din 1921 n-a realizat deci doleanțele țăranimii române. Adevărata rezolvare nu putea veni, decît pe calea transformării

¹⁶ A. S. Deva, fond: Consilieratul agricol Hunedoara, dosar 542/1923.

¹⁷ Idem, n.p. 97/1923.

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ Idem, fond: Prefectura, dosar 545/1923.

²¹ Idem, dosar 596/1923.

²² Idem, dosar 1/1928.

²³ *Ibidem.*

socialiste a agriculturii, proces început după istoricele hotărâri ale Plenarei C.C. al P.C.R. din 3—5 martie 1949 și încheiat cu succes în primăvara anului 1962.

**LES ASPECTS DE LA RÉFORME AGRAIRE DU DÉPARTEMENT
DE HUNEDOARA DANS LES ANNÉES 1921—1928.**

Résumé

L'auteur met en évidence, conformément aux documents spécialisés les aspects du complexe problème agraire dans les années 1921—1928, se référant au département de Hunedoara.